

Atferlisfræði

Fyrirlestur í Sálfræði

Klassísk skilyrðing

Ósjálfráð viðbrögð

- Leysast út vegna „eðlilegra“ áreita
- Parast við „hlutlaust“ áreiti
- Afleiðingin er að hlutlaus áreitið eitt og sér leysir út viðbragðið

Hundur bitur barn

Bitið leysir út lífeðlisleg viðbrögð; óttaviðbrögð
Bitið parast við hundinn (og fjölda annarra áreita), sem áður vakti ekki ótta
Afleiðingin er sú að hundurinn (staðurinn, það að fara út, ...) nægir til að vekja ótta

Lýsing á klassískri skilyrðingu

Óskilyrt áreiti (US)

Áreitið sem leysir út svarið í eðlilegum aðstæðum

Óskilyrt svörun (UR)

Svarið sem leysist út af óskilyrta áreitinu

Skilyrt áreiti (CS)

Hlutlaust áreiti sem parast við óskilyrta áreitið

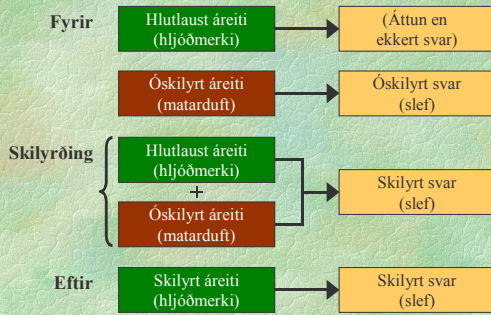
Skilyrt svörun (CR)

Svarið sem skilyrta áreitið vekur eitt og sér

Þegar hundur bitur barn er bitið óskilyrta áreitið (*unconditioned stimulus*). Það er okkur eðlilegt að bit vekji upp ótta, óskilyrta svarið (*unconditioned response*).

Það er *hundur* sem bitur og parast því við bitið. Það verður til þess að hundurinn verður skilyrt áreiti (*conditioned stimulus*) og nægir einn og sér til að kalla fram svar (óttu) sem svipar til þess sem bitið vakti upp.

Framkvæmd skilyrðingar

© 1999, 2001 Guðmundur Arnkelsson

Atferlisfræði T-82

3

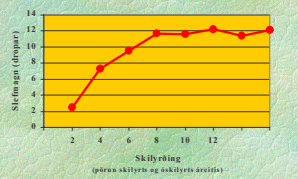
Námsrit og mælikvarðar

Ýmsir mælikvarðar

- Svarsstyrkur
T.d. dropar af slefi
- Svarlíkur
Hversu oft hlutfallslega skilyrt svörun fylgir skilyrtu áreiti
- Svartöf
Hversu langt liður frá birtingu skilyrta áreitisins þar til skilyrt svar birtist

Námsrit

Námsrit sýnir breytingar á svarstyrk (líkum, töf) við skilyrðingu

T-70

© 1999, 2001 Guðmundur Arnkelsson

Atferlisfræði

4

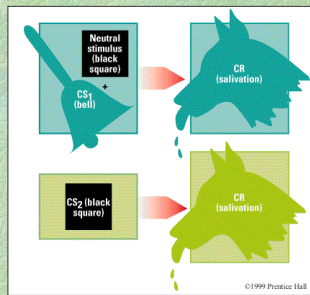
Nokkur mikilvæg hugtök

Annars stigs skilyrðing (higher-order conditioning) felst í því að para hlutlaust áreiti við skilyrta áreitið.

Nýja áður hlutlaus áreitið getur eftir það eitt og sér kallað fram svörunina. Annars (þriðja, fjórða, ...) stigs skilyrðing er undirstaða ýmissa fyrirbæra í daglegu lífi.

Alhæfing áreita (generalization) felst í því að áreiti sem hafa svipaða eiginleika og skilyrta áreitið geta einnig kallað fram svörunina.

Aðgreining áreita (discrimination) á sér stað þegar lík áreiti eru ekki styrkt og því hætta þau að vekja svörunina.

©1999 Prentice Hall

© 1999, 2001 Guðmundur Arnkelsson

Atferlisfræði

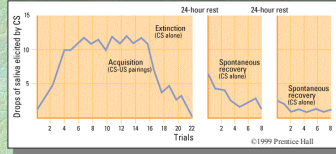
5

Nokkur mikilvæg hugtök

Slokknun (*extinction*) er þegar hætt er að para saman óskilyrta og skilyrta áreitið. Við það dregur úr svörum þar til hún hættir alveg.

Sjálfkvæm endurheimt (*spontaneous recovery*) felst í því að skilyrta áreitið byrjar á ný að vekja skilyrtu svörunina þrátt fyrir að slokknun hafi tekist.

Kerfisbundin ónæming (*systematic desensitization*) er meðferðarúrræði við fælni þar sem skilyrta áreitið er látið leysa út ósamrýmanlega svörun fyrir áhrif gagnskilyrðingar.

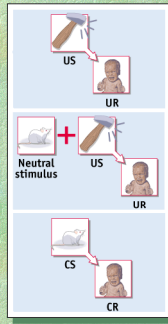

Fyrst eykst svarstyrkur við skilyrðingu í u.þ.b. 16 skipti. Síðan koma 6 skipti af slokknun þar sem styrkurinn hverfur aftur. Eftir hlé eykst svörunin sjálfkvæmt aftur þótt engin skilyrðing hafi átt sér stað en minnkar strax við slokknun. Annað hlé veldur síðan minniháttar sjálfkvæmi endurheimt.

Hagnýting klassískrar skilyrðingar

Mataróbeit (*taste aversion*)

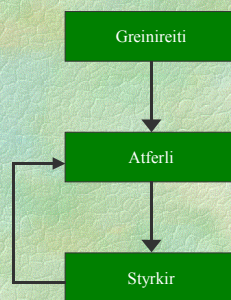
Skilyrt tilfinningasvörun
(*conditioned emotional response*)

Virk skilyrðing

Greinireiti (*discriminative stimulus*) gefur til kynna hvaða atferli verður styrkt. Styrkirinn (*reinforcer*) er áreiti sem kemur í kjölfar hegðunar og eykur tíðni þess.

Móðir með dóttur sína sem *súðar* við *kassann í Hagkaupum*. Hún gefst stundum upp og *lætur undan* stúlkunni.

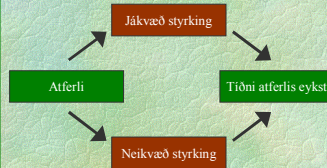
Jákvæð og neikvæð styrking

Jákvæð styrking (*positive reinforcement*)

Eitthvað kemur í kjölfar hegðunar sem eykur tíðni hennar.
Ég smelli á forrit í tölvunni og það fer í gang.

Neikvæð styrking (*negative reinforcement*)

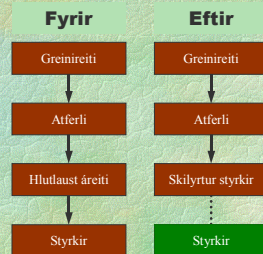
Eitthvað hverfur eða birtist ekki í kjölfar hegðunar sem eykur tíðni hennar.
Mamma nöldrar og ég fer og læri.

Skilyrt styrking

Skilyrtur styrkir (*conditioned reinforcer; secondary reinforcer*) hefur parast við frumstyrki (*primary reinforcer*). Hann getur komið í stað frumstyrkis meðan hann parast annað veiðit við frumstyrki.

Við brosum við barni og styrkjum þannig hegðun þess. Brosið tengist jákvæðum undirtekum og er því skilyrtur styrkir.

Áreitastjórn

Greinireiti

Greinireiti (*discriminative stimulus*) gefur til kynna hvort atferli sé styrkt í viðkomandi aðstæðum.

Alhæfing

Áhrif greinireitisins alhæfist (*generalizes*) yfir á önnur áþekkt áreiti.

Barn sem lærir að vera stillt hjá kennaranum sínum, yfirfærir hegðunina gjarnan á aðra kennara.

Aðgreining

Aðgreining (*discrimination*) greinireita verður ef einstaklingur er styrktur í viðrúvist eins greinireitis en ekki annars.

Barn suðar úti í búð með pabba eða mómmu, en rellar ekki í stóru systur.

